

VIEPÄ keskusteli tutkimuksesta ja koulutuksesta

Yhdeksäs Viepä (Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen päivät) kokosi Itä-Suomen Yliopiston Joensuun kampukselle nelisenkymmentä tutkijaa, opiskelijaa ja muuta Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksesta kiinnostunutta 28.–29. huhtikuuta. Ensimmäisen päivän pääesitelmän piti entinen kansanedustaja ja eurokansanedustaja sekä vuoden 2006 presidenttiehdokas Henrik Lax, joka tarkasteli Venäjää lähinnä politiikan näkökulmasta. Hän kertoi, että tultuaan valituksi kansanedustajaksi vuonna 1987 hän ei tiennyt mitään Venäjästä, mutta on sittemmin perehtynyt aiheeseen suhteellisen laajasti ja oppinut jonkin verran myös venäjän kieltä. Hänen mukaansa on helpompi sanoa, mitä Venäjä ei ole, kuin mitä se on – esimerkiksi Venäjä ei ole demokratia, mutta ei myöskään totalitaarinen valtio. Lax siteerasi tutkimuksia ja kyselytuloksia, joiden mukaan esimerkiksi niinkin moni kuin 38 % venäläisistä olisi valmis lähtemään kaduille hallitusta vastustaakseen. Venäjä on jäämässä jälkeen kehityksestä, sillä nykyjohto, joka on osannut ottaa vallan, ei tiedä mitä tekisi vallallaan. Laxin mukaan oikeusvaltion kehittäminen on jopa demokratiaa keskeisempi tavoite.

Sergei Rjazantsevin pitämä plenaariesitelmä käsitteli puolestaan venäläisten naisten siirtolaisuutta, sen syitä ja seurauksia. Venäläiset koulutetut naiset ovat hänen mukaansa jättämässä Venäjän, mistä on suurta haittaa yhteiskunnalle. Perjantaiaamun plenaariesitelmän piti kirgisialainen, Joensuussa työskentelevä Elmira Satybaldijeva, joka käsitteli Kirgisiän yhteiskuntaa bourdieulaisen teorian kautta.

Hänen mukaansa Kirgisiassa on neljän tyyppisiä eliittejä, rikkaat, intellektuellit, perinteiset eliitit ja uskonnolliset eliitit, joilla kaikilla on omanlaistaan pääomaa, ja köyhille vaihtoehdoiksi jäävät hiljainen vastustus, osallistuminen intellektuellien eliittien kautta tai sitten vallankumouksellisten, 40–50-vuotiaiden naisten tavoin lähteä kaduille osoittamaan mieltä epäkohtia vastaan.

Toisen päivän suomenkieliset paneelit oli otsikoitu keskustelua herättävästi: ”muuttumaton kenttä?” ”tarpeeton tutkimus?” ja ”näköalaton koulutus?” Ensimmäisessä tutkijat ja toimittajat keskustelivat siitä, onko Venäjän tutkimuksen kenttä muuttumaton ja tuottaako tutkimus aineistoa, josta on hyötyä toimittajille. Kimmo Elon sanoin tutkijan tehtävänä on antaa toimittajalle sellaisia näkökulmia, jotka suhteuttavat ajankohtaisen asian johonkin laajempaan kehukseen ja tekevät sen sitä kautta ymmärrettävämmäksi.

Toisen paneelin tutkijat vakuuttivat, että tutkimus ei ole tarpeetonta, vaan Venäjän tutkimus on Suomessa sellaista mitä tarvitaan, ja että Venäjän tutkimuksella on Suomessa erityisasema. Venäjän ja slavistiikan tutkimuksella on Suomessa pitkät perinteet, mutta nykyisin jotkin tutkimusalat, kuten kielihistoria ja pienemmät slaavilaiset kielet, ovat jäämässä marginaaliin. Perustutkimusta tarvitaan, koska ei voida tietää, minkä alan asiantuntemusta tarvitaan viiden tai kymmenen vuoden päästä. Kaikki sellainen tutkimus on tarpeen, joka auttaa ymmärtämään Venäjää. Jos tutkimuksessa mennään liikaa rahan ja tuottavuuden perässä, ollaan pian umpikujassa, totesi Lea Siilin Itä-Suomen

yliopistosta. Suomen Akatemian Mikko Ylikankaan mukaan Venäjän tutkimus on edelleen yksi Akatemian painopistealoista, vaikka erityistä tutkimusohjelmaa ei olekaan käynnissä.

Koulutuksen näköaloja käsittelevä paneeli pohti kysymystä siitä, tulisiko koulutuksen tarjota yleissivistystä vai työmarkkina-relevanssia. Opetusministeriön linjausten vastaisesti yleissivistys tuntui olevan useimpien panelistien ja yleisön suosikki, vaikka erityisesti venäjän kielen osalta todettiin, että varsinainen kielitaito ei riitä työelämässä pärjäämiseen, vaan sen lisäksi tarvitaan jonkin alan osaamista. Vähemmän osattujen kielten suhteen tilanne voi olla toinen.

Paneelit saivat aikaan runsaasti yleisökommentteja ja keskustelua. Keskustelun perusteella tällaisia tapahtumia tarvitaan lisää, samoin kuin yleensä näkyvyyttä seuralle ja tutkimukselle. Erityisesti yhteiskunnallinen vaikuttavuus, myös poliitikkojen keskuudessa, koettiin asiaksi jota pitäisi parantaa. Henrik Laxin sanoin meillä on pula ihmisistä, jotka tajuavat mitä Venäjällä tapahtuu.

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran (VIETS) hallitukseen valittiin uusina jäseninä toimittaja Jarmo Koponen Uudesta Suomesta ja tutkijatohtori Sanna Turoma Aleksanteriinstituutista, sekä varsinaisesta jäsenestä varajäseneksi siirtynyt Tapani Kaakkuriniemi ja opiskelijoiden edustajana Alina Koskela Helsingin yliopistosta. Vietsin puheenjohtajana jatkaa edelleen Katalin Miklóssy Aleksanteriinstituutista. Hallitus valitsi järjestäytymiskokouksessaan puheenjohtajaksi edelleen Jukka Pietiläisen ja sihteeriksi Joni Virkusen. Hallituksen jäsenenä jatkovat lisäksi Sari Autio-Sarasma,

Kimmo Elo, Tintti Klapuri, Mari Ristolainen ja Mikko Ylikangas. Vuosikokous keskusteli tarpeista uudistaa ja laajentaa Vietsin toi-

mintaa ja näkyvyyttä, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Jukka Pietiläinen

Keskustelua demokratiasta ja kansalaisyhteiskunnasta

BASEESin (The British Association for Slavonic and East European Studies) konferenssi järjestettiin perinteisesti Cambridgen Fitzwilliam Collegessa 2.–4. huhtikuuta 2011. Historiallinen yliopistokaupunki sekä lämmin keväinen sää loivat erittäin miellyttävät puitteet konferenssille. Vaikka paneeleja oli paljon ja aikataulutuskinkin jokseenkin tiukka, konferenssi eteni sujuvasti ja ilmapiiri oli rento. Suurin osa osallistujista oli brittiyliopistoista, mutta panelisteja oli myös muualta Euroopasta sekä muun muassa Venäjän ja Ukrainan yliopistoista. Kaukaisimmat osallistujat olivat saapuneet Yhdysvalloista, Intiasta ja Japanista saakka. Myös Suomesta oli perinteisesti vahva osallistujajoukko.

Konferenssin yleisluennoitsijoiksi oli valittu professori Stephen Kotkin Princetinin yliopistosta sekä professori Dina Iordanova St. Andrews'n yliopistosta. Professori Kotkinin ensimmäisen illan myöhäinen luento käsitteli vallan maantiedettä otsikolla ”June 21 1941: A Geography of Power”. Professori Iordanova puolestaan luennoi konferenssin viimeisenä iltana nykyelokuvan keinoin tuotetuista identiteettinarratiiveista entisissä kommunistisissa maissa.

Konferenssin paneelit oli järjestetty tieteenaloittain ja yhtäaikaaisesti pidettiin kymmenisen paneelia, joten valintaa piti tehdä ja monta mielenkiintoista paneelia jäi kuulematta. Toisaalta jokainen osallistuja saattoi muodostaa konferenssista oman näköisensä kiinnostuksensa mukaan. Kuitenkin paneelien samanaikaisuuden

vuoksi yleisön lukumäärä jäi joissakin työryhmissä harmillisen pieneksi. Esitysten taso vaihteli mielestäni melko paljon johtuen esiintyjien kieli- ja esiintymistaidoista, mutta pääosin paneelit olivat tasokkaita ja mielenkiintoisia. Ohjelmassa oli paljon historian, kielitieteiden ja kirjallisuuden paneeleja ja myös politiikantutkimus oli vahvasti esillä.

Ilokseni myös sosiologia ja kansalaisyhteiskuntatutkimus olivat saaneet tilaa ohjelmassa. Kuulemissani kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen alustuksissa keskusteltiin muun muassa Venäjän HIV/AIDS -politiikasta sekä kentällä toimivista kansalaisjärjestöistä sekä Kaspianmeren alueen valtioiden korruptionvastaisesta kamppailusta. Omassa paneelissamme keskusteltiin Moskovan nuorisoliikkeistä sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen vaateita tekevästä järjestöistä. Lisäksi Margarita Zernova (Hull University) piti mielenkiintoisen alustuksen venäläisten mielikuvista miliisistä. Kuten arvata saattaa, venäläiset eivät luota miliisiin ja pitävät miliisin edustajia korruptoituneina ja jopa julmina ja väkivaltaisina. Zernova kertoi myös mielenkiintoisesti kohtaamistaan ongelmista aineistonkeruussa miliisin parissa. Tutkimuksen miliisin oma näkökulma on jäänyt vajaan miliisin johdon yhteistyöhaluttomuuden vuoksi.

Kansalaistoiminnan käsittely jatkui myös kuulemassani historian paneelissa, joka käsitteli maanalaista aktivismia Neuvostoliitossa. Robert Hornsby (University of Birmingham)

puhui alustuksessaan dissidentiliikkeistä Hruštševin ajalla ja esitti keräämiensä arkisto- ja muistelmalähteiden nojalla, että vastarintatoiminta aikakaudella onkin ollut luultua aktiivisempaa ja monipuolisempaa. Hän myös esitti toiminnan muuttuneen aikakauden loppupuolella kommunisti-ideologialle lojaalista enemmän sen vastaiseksi. Myös vastarinnan kontrolli muuttui Stalinin kuoleman jälkeen puhtaasta terrorista sofistikoituneemmiksi käytännöiksi. Hornsby liittää vastarinnan ja sen kontrollin muutokset osaksi laajempaa muutosta valtion ja yhteiskunnan suhteessa. Kelly Hignett (Swansea University) puolestaan käsitteli alustuksessaan rikollista alakulttuuria ja jokapäiväisiä pikkurikoksia, jotka olivat välttämättömiä jokapäiväisen selviytymisen kannalta Neuvostoliitossa. Epävirallinen vaihtokauppa ja pienet laittomuudet olivat lähes jokaisen kansalaisen arkea 1970-luvulla ja valtio mahdollisti nämä toimet ja pikkurikollisuus oli laajalti moraalisesti hyväksyttyä. Hignett esitti, että vaikka osa rikollisuudesta olikin jokapäiväistä selviytymistä, sitä käytettiin myös vastarinnan keinona valtiota vastaan. Esimerkiksi varastaminen työpaikalla oli laajalti moraalisesti hyväksyttyä.

Politiikantutkimuksen paneelissa keskusteltiin politiikan tilasta ja pohdittiin Venäjän tulevia presidentinvaaleja sekä Putin–Medvedev -tandemin tulevaisuutta. Olga Kryštanovskajan (Venäjän tiedeakatemia) mukaan tulevien vaalien suhteen on kolme vaihtoehtoa: Putin palaa Kremliin, Medvedev jatkaa presidenttinä tai esille nostetaan uusi Putinin seuraaja. Kaikissa vaihtoehdoissa on ongelmansa, mutta joka tapauksessa tulevat vaalit ovat Kryštanovskajan mukaan koetinäköinen tandemin vahvuudelle sekä koko venäläiselle yhteiskunnalle. Venäläisellä intelligenssijalla ei ole tällä hetkellä varteensotettavaa